

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Door de tijd heen

1 maximumscore 2

De juiste volgorde is:

3, 1, 2, 5, 6, 4

Opmerking

Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder complete en foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

Prehistorie en oudheid

2 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat:

- deze wet relaties tussen Atheense burgervrouwen en niet-Atheners bestraft om te voorkomen dat hun eventuele kinderen aanspraak maken op burgerschap / dat een niet-Athener ten onrechte burgerrechten claimt 1
- wat ervoor zorgt dat alleen burgers van volledige Atheense afkomst in de volksvergadering een stem hebben / invloed hebben op de Atheense politiek 1

3 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

De bron bevat de meest bruikbare informatie voor onderzoeksonderwerp 2, omdat Cerialis met de speech de noodzaak / de rechtvaardigheid van het Romeinse optreden in Gallië benadrukt (om het Romeinse ingrijpen te legitimeren) / de propaganda over de Pax Romana ondersteunt.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

De middeleeuwen

4 maximumscore 3

Kern van een juist antwoord is:

- Mannen die grond in eigendom hebben, worden bewust verarmd (door oneerlijke maatregelen) zodat zij hun grond moeten afstaan (waardoor ze horigen worden) 1
- De koning vindt dit zorgwekkend, omdat hierdoor het aantal vrije mannen die dienstplicht kunnen vervullen afneemt / hierdoor minder mannen hun militaire verplichting aan de koning nakomen, zodat de macht van de koning onder druk komt te staan 2

5 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat de landsheer voor zijn politiek van staatsvorming en centralisatie de politieke / economische steun van de steden nodig had, terwijl de steden voor het krijgen van privileges / stadsrechten (die nodig waren voor de groei van zelfstandigheid) medewerking van de landsheer nodig hadden / de landsheer moesten betalen.

Vroegmoderne tijd

6 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat een van de volgende elementen:

- De Inca's zagen de Spanjaarden aan voor goden, waardoor de Inca's de Spanjaarden met eerbied ontvingen / zich (in eerste instantie) niet verzetten tegen de Spanjaarden (wat bijdroeg aan de snelle verovering).
- De Spanjaarden brachten voor de Inca's onbekende wapens / paarden met zich mee, waardoor de Spanjaarden militair superieur waren (wat bijdroeg aan de snelle verovering).

Opmerking

Alleen als met een verwijzing naar de bron de oorzaak van de snelle verovering duidelijk wordt gemaakt, worden scorepunten toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

7 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

bij 1:

- Het boek van Titu Cusi werd gezien als een waardevolle bron, omdat hij als vorst op de hoogte was van de gebeurtenissen rondom de komst van de Spanjaarden / omdat het een ooggetuigenverslag was van een Inca

1

bij 2:

- Er werd getwijfeld aan de objectieve / neutrale weergave van de verhouding, omdat Titu Cusi zich bekeerde tot het christendom / zijn relaas liet opschrijven door een Spaanse missionaris / het boek naar Filips II wilde opsturen (waardoor het waarschijnlijk was dat het boek een te positief beeld schetste)

1

8 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Door de verbetering van de boekdrukkunst konden vorsten sneller / meer wetten in het hele land afkondigen / meer propagandaboodschappen verspreiden, waardoor hun macht over het hele land / onder de bevolking werd geconsolideerd / werd verstevigd (zodat het vorstelijk absolutisme werd bevorderd).

9 maximumscore 4

Kern van een juist antwoord is:

bij 1:

De benoeming van de bisschop door Filips II paste bij

- de godsdienstpolitiek van de Habsburgers, want hiermee bereikte hij dat de vervolging van de protestanten beter aangepakt werd / dat kritiek op de rooms-katholieke kerk werd voorkomen
- de centralisatiepolitiek van de Habsburgers, omdat de vorst via een door hemzelf benoemde bisschop meer invloed had op het bestuur in Antwerpen

1

1

bij 2:

- Het Antwerpse stadsbestuur vreesde privileges te verliezen aan een door de vorst benoemde bisschop / invloed op het bestuur te verliezen
- De adel vreesde dat zij door de benoeming van een bisschop op basis van opleiding / competentie invloed verloren binnen de kerk (waar het gewoonlijk was bisschoppen te benoemen met adellijke achtergrond)

1

1

Opmerking

Alleen als bij 2 verschillende motieven worden genoemd worden

2 scorepunten toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
10	<p>maximumscore 3</p> <p>Uit het antwoord moet blijken dat:</p> <p>bij 1:</p> <ul style="list-style-type: none"> • er openlijk calvinistische preken en bijeenkomsten plaatsvinden / grote aantallen calvinisten openlijk samenkomen (waaruit blijkt dat de vervolgingen gestopt zijn na de matiging) <p>bij 2:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Willem van Oranje als vertegenwoordiger van het centrale bestuur de orde in Antwerpen komt herstellen / het gebruik van de opstandige leus <i>Vive les Gueux</i> afkeurt (waarmee Willem van Oranje de kant van het centrale bestuur steunt) • Willem van Oranje zich door het (opstandige) volk laat toejuichen / laat vergezellen door de aanbidders van het smeekschrift (waarmee Willem van Oranje de kant van de hervormers steunt) 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
11	<p>maximumscore 3</p> <p>Uit het antwoord moet blijken dat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • het tableau de boodschap moet overbrengen dat (na het tekenen van de Pacificatie van Gent) Willem van Oranje (als de held Perseus) de Spanjaarden (het monster) zal verslaan • waarmee bij de stedelingen de angst moet worden weggenomen dat zij door de Spaanse legers zullen worden gestraft voor de aansluiting bij de Pacificatie van Gent • met 'de heroriëntatie op het erfgoed van de klassieke Oudheid' kan worden verklaard dat het tableau wordt gebaseerd op een Griekse mythe 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
12	<p>maximumscore 2</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <p>De Staten van Holland:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wilden uitdragen dat (na de moord op Willem van Oranje) de Opstand doorging / de militaire aanpak van de Opstand niet veranderde (omdat die in handen kwam van de zoon van Willem van Oranje) • verleenden de titel 'Graaf van Holland' niet, omdat deze titel te veel (soevereine) macht aan Maurits zou geven / om duidelijk te maken dat Maurits in dienst was van de Staten 	<p>1</p> <p>1</p>
13	<p>maximumscore 2</p> <p>Kern van een juist antwoord is:</p> <p>De <i>Cahiers des doléances</i> waren bedoeld om de onvrede weg te nemen door boeren de kans te geven hun klachten tegen het ancien régime te uiten (voor de vergadering van de Staten Generaal), terwijl uit de bron blijkt dat de boeren na het opmaken van de <i>Cahiers</i> weigeren zich nog neer te leggen bij de sociale ongelijkheid / bij de betaling van belastingen aan de kerk / bij de adel (wat bijdraagt aan het uitbreken van de Franse revolutie).</p>	

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

14 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Willem I wilde Gent / de Zuidelijke Nederlanden aan zich binden / wilde eenheid creëren in het (recent opgerichte) koninkrijk der Nederlanden 1
- Willem I kon duidelijk maken dat hij net als zijn voorvader een goede vorst voor Gent / de Zuidelijke Nederlanden zou zijn, omdat in het schilderij naar voren kwam dat zijn voorvader verdraagzaamheid tussen katholieken en protestanten bepleitte / dat de eenheid moest worden nagestreefd omdat de inwoners van de Nederlanden bij elkaar hoorden vanwege een gezamenlijk verleden 2

15 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Het Frankfurter Parlement wil een Duitse eenheid / één grondwet voor geheel Duitsland tot stand brengen 1
- Met het afbeelden van (een van de volgende): 1
 - Friedrich Wilhelm IV als (spelend) kind dat geen belangstelling heeft voor de kroon / alleen interesse heeft voor Berlijn
 - Pruisen (als krachtige vrouw) die niets moet hebben van (het voorstel van) het Frankfurter Parlement
 - Von Gagern als (huilend) kind dat niet op kan tegen het grote / sterke Pruisen
- wordt weergegeven dat het Frankfurter Parlement zijn doel niet bereikt door de weigering van Pruisen om deel te nemen aan de Duitse eenheid / door de weigering van de keizerskroon door de koning van Pruisen 1

Opmerking

Alleen als een juiste oorzaak wordt genoemd voor het niet bereiken van het doel van het Frankfurter Parlement wordt 1 scorepunt toegekend aan een juiste verwijzing naar de bron.

Moderne tijd

16 maximumscore 2

De juiste volgorde is:

3, 2, 5, 1, 4, 6

Opmerking

Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder complete en foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

17 maximumscore 3

Kern van een juist antwoord is:

- De eenwording van Duitsland / de overwinning van Duitsland op Frankrijk (en het daardoor veranderde machtsevenwicht) veroorzaakte de zorg in Groot-Brittannië 1
- De Britten maakten zich zorgen, omdat zij vreesden dat de Duitse hegemonie op het continent ook de Britse (koloniale) belangen zou aantasten / zij vreesden voor een nieuwe Europese oorlog 1
- Bismarck voerde een alliantiepolitiek (of een juiste omschrijving daarvan) / geen koloniale politiek / streefde naar handhaving van het bestaande machtsevenwicht (waarmee hij tegemoetkwam aan de Britse zorg) 1

18 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat door alleen vrouwen toe te laten het bestuur wilde laten zien dat vrouwen (zonder de hulp van mannen) konden organiseren / wilde het bestuur aan vrouwen de kans geven bestuurlijke ervaring op te doen, waarmee zij de opkomst van het feminisme wilde bevorderen.

Opmerking

Alleen als een verband wordt aangegeven tussen het toelatingsbeleid en de ontwikkeling van een politiek-maatschappelijke verandering worden scorepunten toegekend.

19 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

Rosa Luxemburg schrijft dat de dictatuur van het proletariaat moet worden uitgeoefend door de massa / niet in handen mag komen van een kleine minderheid, wat de Komintern gevaarlijk vindt, omdat de Sovjet-Unie (die de dienst uitmaakt in de Komintern) een communistische partijdictatuur kent / omdat de Komintern (het leninistische) idee ondersteunt dat de macht in handen moet zijn van een kleine groep (beroepsrevolutionairen).

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

20 maximumscore 3

Kern van een juist antwoord is:

Uit de poster is op te maken dat de Conservatieve Partij zich zorgen maakt

- dat het Britse rijk uit elkaar valt, wat past bij 'vormen van verzet tegen het West-Europese imperialisme' en 1
- over (groeiende) werkloosheid / de slechte economie, wat past bij 'de crisis van het wereldkapitalisme' 1
- waarbij de Conservatieve Partij ervan uitgaat dat het behouden van eenheid in het Britse rijk de gevolgen van de crisis / de werkloosheid zal tegengaan / dat het uiteenvallen van het Britse rijk de economische crisis zal verergeren 1

Opmerking

Alleen als een passend kenmerkend aspect uit de eerste helft van de twintigste eeuw wordt verbonden met een juiste ontwikkeling, wordt telkens 1 scorepunt toegekend.

21 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- het kenmerk dat past bij de leus is dat het belang van de gemeenschap boven het individu wordt gesteld / het streven naar een 'Volksgemeinschaft' / het nationalisme dat stelt dat het Duitse volk boven alles gaat (ook boven het individu) 1
- het hernoemen tot *Heldengedenktag* moest de Duitsers overtuigen dat sterven voor het vaderland / vechten voor je vaderland een eer was 1
- wat kan worden verklaard met de verheerlijking van geweld door de nationaalsocialisten / het nationalisme van de nationaalsocialisten 1

Opmerking

Als hetzelfde kenmerk van het nationaalsocialisme meer dan één keer gebruikt wordt, wordt hiervoor niet meer dan 1 scorepunt toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

22 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Volgens Stalin zal het sluiten van het niet-aanvalsverdrag (de oorlog doen voortduren en daarmee) alle kapitalistische landen schaden (wat een doelstelling is van de communisten), waarmee hij de kritiek afwijst dat de Sovjet-Unie de kant kiest van de grootste politieke vijand van het communisme / van het fascisme 2
- De redenering dat de Sovjet-Unie het niet-aanvalsverdrag sluit uit bezorgdheid (door de uitsluiting bij de Conferentie van München) betrokken te worden bij de oorlog kun je niet ondersteunen, omdat uit de bron blijkt dat Stalin de oorlog die Hitler voert goedkeurend bekijkt / De redenering dat de Sovjet-Unie het niet-aanvalsverdrag sluit om Groot-Brittannië en Frankrijk te straffen (voor de uitsluiting bij de Conferentie van München) kun je niet ondersteunen, omdat uit de bron blijkt dat Stalin van plan is de volgende keer de andere kant aan te sporen (en dus geen nadrukkelijke keuze maakt voor Duitsland) 2

23 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Door te kiezen voor:

- de vlag met de kleuren van Pruisen droeg het Duitse keizerrijk uit dat Pruisen de machtigste Duitse (deel)staat was / een belangrijke rol had gespeeld tijdens de Duitse eenwording 1
- de vlag van het Frankfurter Parlement / de Weimarrepubliek droeg de regering van de DDR uit dat het land een volksdemocratie was / zich distantieerde van het Derde Rijk / van het keizerrijk 1

24 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

De hippies dragen bij aan het veranderen van traditionele levenswijzen / samenlevingsvormen door privébezit / consumptie te willen inperken / door een levenswijze in communeverband na te streven, waarmee zij zich afzetten tegen de groei van de consumptiemaatschappij / tegen de toenemende welvaart vanaf de jaren 1960.

Opmerking

Alleen als er een verband wordt gelegd tussen de levenswijze van de hippies en een economische verandering worden scorepunten toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
25	<p>maximumscore 3</p> <p>Kern van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De Amerikaanse regering gaat begin jaren 1970 op zoek naar een diplomatieke oplossing voor de oorlog (driehoeksdiplomatie) / wil begin jaren 1970 de Amerikaanse deelname aan de oorlog stopzetten • Uit de bron blijkt dat de hippies (die een samenleving nastreven zonder geweld) een groot aandeel van de jonge (toekomstige) kiezers vormen, zodat de regering hun kritiek op de deelname aan de oorlog niet wil / kan negeren (en op zoek gaat naar een diplomatieke oplossing) 	<p>1</p> <p>2</p>
26	<p>maximumscore 3</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is: Door het artikel te laten inleveren:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wilde Brezjnev voorkomen dat inwoners van de Sovjet-Unie beïnvloed raakten door de ideeën van Dubček / sympathiseerden met het opstandige Tsjecho-Slowakije • wilde Brezjnev de relatie met het Westen / met de Oostbloklanden niet in gevaar brengen met berichten over hardhandig optreden door de Sovjettroepen • werd censuur toegepast / bemoeide Brezjnev zich met de inhoud van de krant (wat een kenmerk van totalitarisme is) 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
27	<p>maximumscore 4</p> <p>Kern van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Door de Oost-Europese landen als brokstukken weer te geven / door de titel 'omwenteling' • verwijst Herblock naar het in opstand komen tegen het communistische regime in het Oostblok / het uiteenvallen van het Oostblok • Door de arm /door de vlam van het (Amerikaanse) Vrijheidsbeeld af te beelden (die de landen uiteen drijft) • geeft Herblock de westerse visie op de verandering weer dat de opstanden geïnspireerd zijn op het Amerikaanse / westerse vrijheidsideaal 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>

Opmerking

Alleen als de verandering / de westerse visie juist wordt weergegeven, wordt 1 scorepunt toegekend aan een juiste verwijzing naar de prent.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

28 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is (twee van de volgende):

bij 1:

- Zijn ondertekening van het Verdrag van Rome past bij 'De eenwording van Europa'.

bij 2:

- Zijn mededeling dat Nederland marineschepen naar Nieuw-Guinea stuurde past bij (het tegengaan van) 'de dekolonisatie die een eind maakte aan de westerse hegemonie in de wereld'.

bij 3:

- Zijn werk voor de NAVO / zijn pleidooi voor modernisering van het kernwapenarsenaal past bij 'de verdeling van de wereld in twee ideologische blokken' / past bij 'een wapenwedloop en de daaruit voortvloeiende dreiging van een atoomoorlog'.

per juiste combinatie van gegeven en kenmerkend aspect

1

Bronvermeldingen

- bron 1 P.J. Rhodes, *The Greek city states - a sourcebook*, 2nd edition, New York (Cambridge Press) 2007, p. 104
- bron 2 G. Tingay en J. Badcock, *These were the Romans*, Cheltenham 1972, p.104 uit Tacitus, *historiae* IV,LXXIII en LXXIV
- bron 3 A. Boretius ed., *Capitularia regum francorum*, Hannover 1960, pag. 165
- bron 4 <http://peru.inka.free.fr/Runapacha/DIEGO%20DE%20CASTRO%20TITU%20CUSI%20YUPANQUI.pdf>
- bron 5 René van Stipriaan ed., *Ooggetuigen van de Gouden Eeuw in meer dan honderd reportages*, Amsterdam 2007, p. 27-28
- bron 6 <http://www.geheugenvannederland.nl/nl/geheugen/view?coll=ngvn&identificer=RIJK04%3ABI-1937-210-10>
- bron 7 Peter McPhee, *Liberty or Death, The French Revolution*, Yale University Press, New Haven and London 2016, p. 77
- bron 8 https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Wat_heulst%27n_kleener_Hampelmann.jpg
- bron 9 <https://www.marxists.org/nederlands/luxemburg/1918/1918rr.htm>
- bron 10 <http://bodley30.bodley.ox.ac.uk:8180/luna/servlet/detail/ODLodl~6~6~51281~104784:1931-06?sort=Shelfmark%2CDate&qvq=sort:Shelfmark%2CDate;lc:ODLodl~6~6&mi=99&trs=596#>
- bron 11 Geoffrey Roberts, *Stalin's Wartime Vision of the Peace, 1939-1945*, in: Timothy Snyder (ed.), *Stalin and Europe, Imitation and Domination 1928-1953*, Oxford UP 2014, p. 234
- bron 12 *Hippies en de politiek in Onze Jaren 45-70*, aflevering 101, Amsterdam 1974, p. 3211
- bron 13 Haynes, Johnson en Harry Katz, *Herblock, The life and work of the great political cartoonist*, New York 2009